

ИЗВЕШТАЈ

о оцени докторске дисертације „Тумачење егзистенције и уметности у делу Драгана Стојановића“ мр Катарине Рорингер Вешовић

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Кликните да бисте почели унос текста.

1. Датум и орган који је именовео комисију
Кликните да бисте почели унос текста.

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. др Михајло Пантић, редовни професор, наука о књижевности, српска књижевност, јужнословенска компаратистика, 2009. Филолошки факултет Универзитета у Београду, Катедра за српску књижевност са јужнословенским књижевностима; ментор;

2. др Радивоје Микић, редовни професор, наука о књижевности, српска књижевност, 2005. Филолошки факултет Универзитета у Београду, Катедра за српску књижевност са јужнословенским књижевностима; члан Комисије;

3. др Саша Радојчић, ванредни професор, филозофија уметности, Универзитет уметности у Београду, 2016. Факултет ликовних уметности – теоријски одсек; члан Комисије

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Кликните да бисте почели унос текста.

1. Име, име једног родитеља, презиме:

мр Катарина Рорингер Вешовић

2. Датум рођења, општина, република:

9. октобра 1963. Пирот, Србија

3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе:

1997. Филолошки факултет Универзитета у Београду, Катедра за германистику; „Метафора близаначке љубави у делу Роберта Музила“ (ментор: проф. др Срдан Богосављевић)

4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:

Област филолошких наука – Наука о књижевности

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

„Тумачење егзистенције и уметности у делу Драгана Стојановића“

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација мр Катарине Рорингер Вешовић „Тумачење егзистенције и уметности у делу Драгана Стојановића“ има 389 страна. Осим „Увода“ и „Епилога“, рад садржи десет поглавља („О идили и срећи“, „‘Плаво’ и ‘црно’“, „Лепота. Типови муза. Дивинизација тела“, „Од дивинизације тела ка љубави и личности“, „Поезија“, „Опште одлике прозног дела“, „Љубав без речи“, „Романескни љубавни парови“, „Марија милосница и Марија Богородица“, „Дијалог прича *Месеци* и романескног есеја *Уредник од искуства*“), са одговарајућим, посебно насловљеним потпоглављима. Пети део о поезији садржи и додатна потпоглавља. На крају дисертације (стр. 378–388) налази се попис цитиране литературе („Дела Драгана Стојановића“, „Преводи Драгана Стојановића“, „Остала књижевна и филозофска дела“, „Литература“). На страни 389 налази се биографија ауторке.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Предмет дисертације мр Катарине Рорингер Вешовић је целокупно дело савременог

српског песника, романописца, приповедача, есејисте, преводиоца, теоретичара и тумача књижевности Драгана Стојановића. Истраживање полази од тезе да Стојановићево дело, узето у целини, показује хомоген раст из истог извора, концентрацију сличних особина и висок степен смисаоног и стилског јединства. Ауторов опус посматра се као својеврстан кабинет са огледалима, при чему се успоставља идејна, поетичка, тематска, мотивска и стилска премреженост литерарног и теоријског дела, и тумаче различити аспекти значења проистеклих из њиховог међусобног огледања. Докторска дисертација „Тумачење егзистенције и уметности у делу Драгана Стојановића“ настала је са тежњом да се што обухватније опише, систематизује и протумачи књижевни рад Драгана Стојановића у свим његовим облицима, и да се притом скрене пажња на његову фикционалну књижевност и допринесе ревалоризацији његовог целокупног опуса.

У средишту истраживања су три најзначајније Стојановићеве теме – лепота, срећа и љубав – а аналитичко интересовање превасходно је усмерено ка пишчевом схватању љубави, израженом у есејистичкој форми, назначеном у поезији и мотивски конкретизованом у прозном делу. На основу Стојановићевих прозних и поетских лајтмотива и пишчеве имплицитне и експлицитне поетике среће, ауторка поставља тезу о две стране постојања у Стојановићевом стваралаштву, које назива „плаво“ и „црно“. Докторандкиња образлаже да је избор тих ознака у вези не само с колористичким особеностима Стојановићевих преокупација већ и са значајем сликарства у његовом делу, као и са значајем душевне *слике* (*imago*) у његовој уметничкој књижевности, и то у двоструком смислу унутарње слике вољене и слике сећања на љубав. Полазећи од становишта да је у досадашњој рецепцији Стојановићевог дела критички поглед био претежно усмерен на „плаву“ страну његовог опуса (рецепција обухвата критичке осврте и есеје у новинама и књижевној периодици, као и 2011. године објављен зборник радова под називом *Хелиотропна мисао. Рецепција стваралаштва Драгана Стојановића*), мр Катарина Рорингер Вешовић жели да скрене пажњу на значај „црних“ аспеката и мотива у целини ауторовог дела, па им у тумачењу придаје посебан значај. Ауторка дисертације такође сматра да у претходном истраживању није била посвећивана одговарајућа пажња Стојановићевом интересовању за сликарство у контексту његове фикционалне књижевности, због чега се у дисертацији успоставља веза између елемената појединих сликарских поетика и ауторове концепције љубави, односно

његових песничких слика и приказаних фиктивних светова.

Узимајући дисертацију мр Катарине Рорингер Вешовић „Тумачење егзистенције и уметности у делу Драгана Стојановића“ у целини, може се утврдити да се ауторкино истраживање креће у три правца, који се међусобно преплићу. Један од њих односи се на поменути анализу имплицитне везе између Стојановићеве концепције љубави и радова Стојановићу блиских сликара. Други правац истраживања усредсређује се на издвајање појединих идеја и мотива из књижевних и филозофских дела европских класика, као и из светоотачке литературе, који се посредно или непосредно јављају у делу Драгана Стојановића, и на анализу њиховог значаја и функције у ауторовом делу. Трећи правац истраживања не следи непосредно (за разлику од претходна два) теоријска интересовања Драгана Стојановића, али је кључан за тумачење облика љубави који се јавља у прозном делу, индиректно и за закључке о ауторској концепцији љубави, као и за типологију јунака и јунакиња. Реч је о примени аналитичке психологије Карла Густава Јунга и Верене Каст у тумачењу, такође и хуманистичке психологије Карен Хорнај. Следом типологије облика љубави Верене Каст, засноване на анализи односа љубавних парова из митологије и легенди, мр Катарина Рорингер Вешовић поставља тезу да Стојановићево схватање љубави одговара типу „љубави без речи“, односно љубави као „вечном загрљају“, који кореспондира са индијским митом о божанском пару Шиви и Шакти. Теорија о психолошким типовима личности Карен Хорнај примењена је у анализи карактера трију главних јунака, при чему се потреба за дистанцом издваја као главна особеност њиховог односа према свету. Дистанцираност у значењу карактерне особине јунака у Стојановићевим романима ауторка повезује са Јунговим ставом интроверзије према свету, постављајући тезу да је он у основи многих мотива песничког и прозног дела, те да представља не само психолошку него превасходно етичку детерминанту његових уметничких светова.

У дисертацији се знатна пажња посвећује анализи односа између љубави и уметности у Стојановићевом делу. Тај однос се тумачи, с једне стране, на основу Стојановићеве филозофско-есејистичке мисли, пре свега у жанровски плуралном делу *Уметник од искуства*, али се, с друге стране, изводи и имплицитно на основу ауторовог стваралаштва. Мр Катарина Рорингер Вешовић показује да је главна веза између љубави и уметности естетско-етички моменат стваралачког, будући да је љубав „учитељица“. Она биће које воли

или је вољено подстиче на стваралачки однос према сопственој егзистенцији, а уметника подстиче на стварање. Докторандкиња установљује да се може говорити о својеврсној филозофији књижевности Драгана Стојановића, у чијем средишту је управо аналогни однос љубави и уметности. У трострукој релацији *стваралац – тумач – читалац књижевности* огледа се и рефлексивни и ауторефлексивни гест духа, а у исти мах преплетеност егзистенцијалног и стваралачког у појединачној егзистенцији и у уметности. У таквом Стојановићевом повезивању егзистенције, уметности и љубави, односно етике и естетике, ауторка дисертације види такозвану романтичну иронију, у смислу исповедања одговарајућег начина живота и, уопште узев, усмерености духа ка универзализму.

У првом поглављу *О идили и срећи* анализира се истоимени филозофски есеј у којем је Драган Стојановић, полазећи од семантике слика Клода Лорена, конципирао својеврсно учење о срећном животу. Ту су уведени филозофи, писци и сликари с којима аутор, обликујући своју мисао, ступа у дијалог. Међу њима су Аристотел, Еразмо Ротердамски, Шопенхауер и Ниче; Гете, Достојевки, Томас Ман, Иво Андрић, Готфрид Бен; Клод Лорен, Вермер, Ван Гог. У првих пет поглавља посебна пажња посвећена је тумачењу кључних појмова Стојановићеве мисли. У првом поглављу реч је, између осталог, о „тачном погледу“, „Великом Да“ свету, „новим мерама времена“, животу са осећањем „дугачког пута“. Представљен је и вишезначни, мултифункционални карактер ироније у ауторовом делу: иронија је начин одношења према свету и сопственом стваралаштву, али и средство обликовања прозног дела и карактерна особина јунака.

У другом, трећем и четвртом поглављу нагласак је на тумачењу улоге жене у Стојановићевом делу. Издвајају се и анализирају два главна типа жене, „муза“ и „Кирка“. Полазећи од ауторове склоности према Леонарду, мр Катарина Рорингер Вешовић тумачи шта подразумева значењски спектар једне варијације музе, у приповеци „Фебруар“ назване *bella donna*. Тумаче се и најважнији аспекти љубави, између осталог суштинска улога Природе и чулног доживљаја света за љубав, једноставност љубави и доживљај укидања контингентности сопствене егзистенције.

У петом поглављу о поезији дата је типологија песама краће и средње дужине, које нису део већих целина *Олујно вече* и *Сл. Четири песме о Сл.*: издвајају се песме егзалтације

вољеним бићем, песме утехе и охрабрења, и песме „црног“. Анализа циклуса песама о Сл. предочава још неке кључне појмове Стојановићеве концепције љубави, на пример, „космичку улогу“ жене, „спасавање“ света и свеопшту повезаност свега у свету. Ту се тумачи и значење једне од многих необичних мотивских мешавина у ауторовом опусу: повезивање небеског раја и земаљског уживања, сакралног и профаног. Тумачењем поезије, и уз помоћ претходно уведених најважнијих појмова Стојановићеве мисли, развија се теза да став према свету у позадини прозног и песничког дела Драгана Стојановића укршта Аристотелову *еудајмонију*, стоицизам, интроверзију и ранохришћанску етику светоотачких списа.

У шестом, седмом и осмом поглављу дисертације пажња је усредсређена на приказивање модела „љубави без речи“ и анализу његових елемената у односу трију романескних парова. Важна теза мр Катарине Рорингер Вешовић је да аутор љубав не разуме само као осећање, већ пре свега као однос према свету и начин живота, у чијем средишту је доживљај сједињавања естетских и етичких вредности лепог и доброг. „Љубав-живот“ подразумева кључну улогу чулне љубави за постизање тренутака „егзистенцијалне засићености“. Ауторка дисертације показује да је управо кључном моменту мушкарчеве фиксације жениним телом инхерентан елеменат „црног“, будући да у романима *Двојеж I*, *Двојеж II* и *Бензин* води разминућу с личношћу жене и губитку љубави. У датим поглављима издвајају се и тумаче и други појмови значајни за Стојановићеву концепцију љубави, укључујући статичну природу љубави у изолацији, потребу за чистотом душе и отменост као одлику душе и духа. Посебна пажња посвећена је тумачењу „црних“ мотива ћутања, двојника и лудила, екстремне последице губитка љубави.

У деветом поглављу „Марија милосница и Марија Богородица“, у оквиру „црних“ аспеката, мр Катарина Рорингер Вешовић приказује проблем „жанра“, који у Стојановићевом стваралаштву осим поетичког има и друго значење. Питање жанра ауторка интерпретира као питање о *емотивном* статусу јунака након губитка музе; јунаково тешко одредиво душевно стање, и промена доживљаја света након губитка љубави, превазилазе оквире класичних „емотивних“ жанрова као што су трагично или мелодрамско. Губитак „милоснице“ није само губитак неке жене, него уједно и губитак „онтолошког ослонаца“, што повлачи за собом неупоредиво осећање празнине и неопходност проналажења стратегија

самообнављања и утехе. Докторандкиња доводи у везу Стојановићево интересовање за мотив Богородице у херменеутичким делима *Поверење у Богородицу* и *Енергија сакралног у уметности*, односно тумачење мотива Богородице као инстанце утехе и милости, са ауторовим стваралаштвом. Ауторка показује да се мотиви утехе и поуке светог Павла и светих отаца имплицитно јављају у уметничкој књижевности Драгана Стојановића.

У десетом поглављу „Дијалог прича *Месеци* и романескног есеја *Уредник од искуства*“ представља се и анализира ауторова филозофија књижевности и њена повезаност са ауторовом концепцијом љубави. Још једном се указује на аналогију између уметничког стваралаштва и егзистенцијалног стваралаштва, односно стварања вредности у уметничком делу и у сопственом животу.

У епилогу се говори о Стојановићевој критици цивилизације „златног телета“ и његовом опредељењу за хуманистичко-просветитељске вредности, насупротив цинично-нихилистичком погледу на човека и свет.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији:

„Плава и црна. Између ‘понора неба’ и ‘понора ништавила’“, у: *Хелиотропна мисао. Рецепција стваралаштва Драгана Стојановића*, приређивачи и аутори предговора Зорица Бечановић Николић, Јован Попов и Биљана Дојчиновић Нешић, Досије студио – Катедра за општу књижевност и теорију књижевности Филолошког факултета у Београду, Београд, 2011, стр. 27–61.

„Светло и тама стваралачке љубави“, у: *Двојеж/Двојеж*, Службени гласник, Београд, 2013, стр. 423–455.

Докторска дисертација мр Катарине Рорингер Вешовић „Тумачење егзистенције и уметности у делу Драгана Стојановића“ на посебан, херменеутички одређен начин потврђује Стојановићеву ерудицију, његово помно познавање књижевности, нарочито немачке и српске, као и филозофије, те српског и европског сликарства и примерено тумачи њене креативне приносе, што је академски и интерпретативни изазов највишег реда. Дисертација такође показује да се у Стојановићевом делу српски писци и сликари доводе у равноправни дијалог с другим европским уметницима и филозофима. Анализа и тумачење доказују оправданост полазишне тезе о идејној, мотивској и стилској премрежености и јединству Стојановићевог опуса: показано је да широком дијапазону ауторових теоријских и поетичких интересовања одговара жанровска поливалентност његовог стваралаштва, као и њихов дијалошки однос. Представљање разноврсних ауторових талената и свестраности као писца, теоретичара и херменеутичара, воде неопозивости закључка да је Драган Стојановић самосвојна и значајна фигура савремене српске културе.

**VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА
НАПОМЕНА:**

Драган Стојановић иде у ред оних српских писаца чије је стваралаштво чекало на обухватно, аналитичко читање у академској форми, јер то по својим вредностима заслужује. Мр Катарина Рорингер Вешовић успешно је одговорила таквом изазову, показујући у свом раду да је Драган Стојановић много више од теоретичара и херменеутичара књижевности. У истраживању је применила знања из области науке о књижевности, психологије, историје ликовних уметности и филозофије. Интердисциплинарни и компаративни метод, с ослонцем на феноменолошки приступ књижевности, примерен је материји истраживања и продуктивно укрштен, будући да је омогућио да се доведу у везу идеје и мотиви из различитих теоријских и уметничких жанрова. Одлука да се сликарске поетике употребе у интерпретацији Стојановићеве концепције љубави и, шире гледано, слике света, у сагласју је с ауторовим интересовањима; да је тај поступак додатно укрштен с аналитичком психологијом Карла Густава Јунга и хуманистичком психологијом Карен Хорнај, које иначе нису у ауторовом видокругу, инвентивно је и разложно. Могуће је да је ауторкино

познавање немачког језика (на којем она пише и објављује на немачком говорном подручју) допринело обухватнијем разумевању Стојановићеве лектире из области германистике и немачке филозофије, а када је реч о ауторовој концепцији љубави, њена претходна истраживања форми љубави, те везе између љубави и метафоре у Музиловом делу, придонела су дубљем разумевању теме и успостављању аналогија са нашим писцем. Ваља споменути и да је мр Катарина Рорингер Вешовић говото све слике које помиње или интерпретира имала прилике уживо да проучи, што није чињеница без значаја, будући да се у теорији уметности узима као предуслов за прихватљиво тумачење слика. Када је реч о структури дисертације, исправном се показала одлука да се најпре осветли Стојановићево учење о срећи изражено у филозофско-есејистичком облику, а да се у наредна четири поглавља корак по корак уведу све важније теме и мотиви целокупног дела; на тај начин је оптимално припремљена анализа „љубави без речи“ и интерпретација прозног дела, која на крају увире у финално сажимање пищевих главних мисаоних и стваралачких преокупација. Анализа опуса Драгана Стојановића показала је слику света засновану на хуманистичко-просветитељским вредностима. Ауторка дисертације указује на то да такво дело у доба економизације у сфери културе и мерења људских ствари аршинима тржишне привреде наводи на преиспитивање развоја образовања и књижевне сцене у последње две деценије у европском контексту, и надахњује на одбрану логоса и обнову хуманистичких вредности. Речју, опус Драгана Стојановића добио је одговарајућу интерпретативну еквиваленцу, а сам писац и његов мисаони и креативни систем релевантног тумача

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

Имајући на уму све речено и сматрајући да је докторска дисертација „Тумачење егзистенције и уметности у делу Драгана Стојановића“ мр Катарине Рорингер Вешовић урађена на начин саображен природи тумаченог дела, са уважавањем методолошких захтева које је потребни испунити при изради академског рада датог нивоа и врсте, а подразумевајући да је по природи ствари интерпретација предметног опуса неисцрпна, Комисија позива докторандкињу на усмену одбрану тезе.

др Михајло Пантић, редовни професор

др Радивоје Микић, редовни професор

др Саша Радојчић, ванредни професор

У Београду, 16. маја 2016.